

DOI: [https://doi.org/10.18524/2410-2601.2019.1\(31\).186397](https://doi.org/10.18524/2410-2601.2019.1(31).186397)

УДК: 316.612:304.2

Інна Голубович

**МОДУСИ СМІХУ У СОЦІОКУЛЬТУРНІЙ ДИНАМІЦІ:
СОЦІАЛЬНО-ФІЛОСОФСЬКА РЕЦЕПЦІЯ ОЛЬГИ
МАЛЬЦЕВОЇ**

Публікація присвячена аналізу соціально-філософської концепції сміха, яку представила сучасна українська дослідниця Ольга Мальцева. Наше завдання – дослідити на прикладі текстів монографії «Метаморфози сміху в динаміці соціокультурного простору» та відповідної докторської дисертації як формується «дискурс сміху», – полідисциплінарна дослідницька царина, в якій відбувається плідна наукова комунікація, пошук теоретико-методологічних засад, поняттєво-термінологічного каркасу, особливої мови «Веселої Науки». Одне з питань, яке залишається дискусійним – чи вдасться створити «універсальну наукову теорію сміху».

Ключові слова: соціально-філософська теорія сміху, дискурс сміху, модули сміху, сміхові екстремуми, функції сміху, соціокультурна динаміка

Приводом для даної публікації стала поява в українському науково-гуманітарному просторі оригінальної соціально-філософської концепції сміху, яку представила сучасний український філософ Ольга Мальцева. Свою концепцію дослідниця втілила в монографії «Метаморфози сміху в динаміці соціокультурного простору» (2018) [Мальцева 2018a] і докторській дисертації «Модули сміху в соціокультурній динаміці» [Мальцева 2018b]. Спробуємо у першому наближенні проаналізувати цікаву та вкрай актуальну для формування сучасного вітчизняного «дискурсу сміху» інтелектуальну пропозицію.

Ольга Мальцева у своїх текстах слушно вказує на активізацію сміхової стихії як закономірне явище перехідних періодів, оскільки саме такий етап глобальних трансформацій та зсувів ми сьогодні переживаємо. Сміх активно втручається у соціокультурні процеси, перетворюється на потужний соціокультурний чинник. Продовжуючи цю лінію розмислів я звертаю увагу на формування «цивілізації дозвілля» (Ж. Дюмазедьє), у якій радикально змінюється життєвий світ людини, соціокультурні практики, здійснюється автономізація дозвілля, індустрії розваг, «машинерії бажання», зміщуються межі між смішним та серйозним, виникають принципово нові форми сміхової поведінки, нові різновиди карнавалізації. Саме їх уважно, глибоко, всебічно експлікує і концептуалізує у своїх працях О. В. Мальцева. Дослідниця вмє ставити точний та інтелектуально-тверезий діагноз деструктивним та «антропоруйнівним» (В. Табачковський) утворенням

сучасної сміхової культури, наприклад, щодо «постмодерної карнавалізації», яка перетворюється на безплідне соціокультурне «динамо», форму деперсоніфікованої тотальної влади, у різновид політтехнології, маніпулювання тощо [Мальцева 2018b: 15-16].

Разом із Ольгою Мальцевою зазначаємо, що сьогодні відбувається справжній сплеск інтелектуальної активності в теоретичному осмисленні феномену сміху, розмаїття його форм і модусів. Формується «дискурс сміху» – полідисциплінарна дослідницька царина, в якій відбувається плідна наукова комунікація, пошук теоретико-методологічних засад, поняттєво-термінологічного каркасу, особливої мови «Веселої Науки». Саме так із певною долею іронії ми можемо позначити контури синтетичного теоретизування, спрямованого на вивчення феномену сміху. Погоджуємося з однією з принципових тез української дослідниці про те, що у концептуалізації сміху та розробці методології її вивчення як соціокультурного феномену особлива роль належить саме соціальній філософії. Проте залишаємо для майбутніх плідних дискусій питання можливості/неможливості створення «універсальної наукової теорії сміху», про що як про амбіційне завдання для науковців різних напрямків пише Ольга Мальцева.

Хочу вступити в діалог крізь призму багаторічного досвіду участі в масштабному «сміховому» проекті наукового товариства «Одеська гуманітарна традиція» (добре відомі в Україні та за її межами міжнародні конференції «Про природу сміху», тематичні числа фахового журналу «Докса»), а також особистого спілкування з відомими філософами, які плідно розробляють власні оригінальні версії філософії сміху (професори Нової школи соціальних досліджень (New School, New York) Саймон Крічлі (автор світового інтелектуально-сміхового бестселера *On Humour*) [Critchley 2002] і Дмитро Нікулін (філософське обґрунтування теорії комедії у книзі “Comedy, Seriously. A Philosophical Study” [Nikulin 2014]). Із цієї позиції щиро вітаю появу у вітчизняному філософському та соціогуманітарному просторі ґрунтовної інноваційної пропозиції, базові концепти, підходи, практичні рекомендації якої можуть стати складовою вітчизняного «дискурсу сміху» в плідному діалозі з підходами зарубіжних науковців. Так, наприклад, ми знайдемо в текстах дисертації, монографії, численних публікацій Ольги Мальцевої базові теми, навколо яких концентрувались тематичні числа журналу «Докса» («ґносологічні й антропологічні виміри сміху» (2003), «Логос і праксис сміху» (2004), «Сміх та серйозність: множинність видів та взаємин» (2008), «Феномен сміху та сміхова культура» (2011)). Особливо підкреслимо, що саме для одеських сміхових конференцій видатні українські філософи написали теоретично насичені тексти, в яких

були артикульовані новаторські підходи до різних модусів і вимірів феномену сміху. В. А. Малахов у роботі «Феномен прикол» [Малахов 2003] розглядає постмодерністські трансформації сміхового начала культури, які відображають певну десубстанціалізацію життя, «поверхневого», редукованого квазі-життя. З цими констатаціями перегукуються позиції О. Мальцевої (наприклад, у підрозділі дисертації «Постмодерна симулякризація сміху: досвід реконструкції»). Лідер філософсько-антропологічної школи вітчизняної філософії В. Г. Табачковський пропонував розглядати антропорятівні та антропоруйнівні чинники сміху [Табачковський 2003]. На мій погляд, одна з головних інтенцій О. В. Мальцевої – розкриття «соціоантропорятівних» та «соціоантропоруйнівних» чинників та модусів сміху, їх глибокий аналіз та ретельна дескрипція. Тобто здійснюється соціально-філософське насичення антропологічної проблематики. Мало хто знає, що історія наукового «сміхового» проекту в Одесі почалася зі своєрідного «соціального замовлення»: представники міських органів державної влади звернулися до науковців із проханням збагатити новими смислами та формами традиційну одеську Гуморину. Аргументація запиту управлінців, що мають справу не стільки з «логосом», скільки з «праксисом сміху» нагадувала деякі позиції, які висловила дослідниця. Дійсно, й досі вкрай необхідно відійти від панування «стомлюючої» святковості, «створити механізми «перекодування» непродуктивних зразків карнавалізованого, симулякризованого сміху з метою відродження життєствердного, спонукального сміху», визначити «соціальні практики, у межах яких можна реалізувати цей досвід» [Мальцева 2018b: 14].

Звернемося також до контрверзи, яку ми зустрічаємо у творчості всесвітньо відомого філософа С. Крічлі. На одному полюсі його концепція сміху і юмору, а на другому – його праці, присвячені смерті і суїциду (“*The Book of the Dead Philosophers*”, “*Suicide Defence*”). Амбівалентність феномену сміху, його пограничний характер підкреслюються й у роботі Ольги Володимирівни (підрозділ дисертації «Концепт «останнього сміху» в теорії навколосмертного досвіду Р. Моуді»). Наголошується: «Сміх як феномен межі не тільки маркує певні границі, але й здатен трансґресувати, переходити «за кордони», перетікати у пограничні зони. Межа між людським життям і смертю також опанована сміхом» [Мальцева 2018b: 71]. Складовою авторської концепції постає експлікація «сміхових екстремумів» людського буття («соціальна усмішка» («криза немовляти») – передсмертний час «*seu*» (стан «веселого збудження»). В цілому акцентується нерозривний зв’язок сміху й усвідомлення людиною власної смертності. Увага зосереджується саме на універсальних вимірах людського буття, єдності соціокультурного

процесу, важливою універсалиєю якого постає сміх як «агент змін у нелінійній системі «природа-індивід-суспільство-культура». О. В. Мальцева звертається до різноманіття модусів сміху, що проявляють себе у процесі соціально-історичної та соціокультурної еволюції. Вона систематизує модуси сміху як його різноманітні маніфестації (спосіб існування, специфічні властивості, дії) за основними критеріями (види комічного, історичний час, функціональна спрямованість, суб'єкт). Достатньо новаторською є авторська стратегія розгляду сміху як регулятора соціокультурної ритміки, її «перемикача», що забезпечує перехід соціуму від періодів стабільного розвитку до біфуркаційних станів і, навпаки, а також трансформацію ціннісних парадигм і оновлення соціальних та індивідуальних смислів. Переконає і заслуговує на подальші плідні соціально-філософські розвідки теза про те, що у «перехідні часи», на кризових етапах формування української нації та національної ідеї відбувалось у тому числі через літературні сміхові форми: бурлеск, комедію, філософську сатиру, постмодерністську іронію. Цей важливий сегмент авторського підходу перегукується (проте не зливається, не отожднюється, знаходиться у полемічній настанові) з конструктивістським підходом до націотворення (теорія «уявлених спільнот» Бенедикта Андерсона (Б. Андерсон «Уявлені спільноти. Міркування щодо свідомої міфотворчості або «літературного продукту» (С. Єкельчик «походження й поширення націоналізму» (1983); «винайдені традиції» Е. Гобсбаум (E. Hobsbawm “The Invention of Tradition” (1983)) чи позиціонування нації як результату Человеческое тело и национальная мифология. Некоторые мотивы украинского национального Возрождения XIX века» [Екельчик 2006].

В рамках соціально-філософської рецепції О. Мальцева залучає положення синергетики як новітньої наукової парадигми, прийоми структурної соціології, «психологію глибин» К. Юнга, що передбачають прочитання й витлумачення смислів соціокультурного розвитку людства як із точки зору «соціального логосу», так і з позицій «міфосу», тобто за допомогою символів, знаків, архетипових образів, що структурують соціальну реальність, передусім, у періоди визначних трансформацій. Таким міфом, що активізує сміхову стихію через актуалізацію архетипів соціального несвідомого за перехідних часів, пропонується вважати трикстерський міф. У ньому відбилися архаїчні уявлення про призначення сміху як феномену, що поєднує природне, соціальне і культурне в житті людини, вказує на надприродні витoki сміхового начала, які уходять своїми коріннями в інтелігібельну сферу.

Спробуємо оресліти інші тематичні регіони «сміхових» зацікавлень Ольги Мальцевої. Це, наприклад, «функції сміху в онтогенезі». Смисловим

ядром тут постає уявлення про людину як про «межову» істоту, чие існування затиснуте між «буттям» і «небуттям». Онтологічна потреба людини «бути» відбиває жах перед небуттям. Тож сміх є вираженням її причетності до буття і ствердженням себе в ньому, але, у той же час, відбиває всі протиріччя людини як «скінченно-нескінченної» істоти. Як біосоціокультурна істота людина приходить у світ із закладеною на рівні генетики здатністю до сміху, це її атрибутивна, видова особливість. Однак соціокультурного значення сміх набуває в процесі соціалізації, так розкриваються його комунікативні, інтелектуальні, духовні та ін. виміри. О. В. Мальцева розглядає сміх як наскрізний чинник соціалізації людини. Авторка, спираючись на новітні наукові дослідження, звертає увагу на те, що входження в світ соціальних контактів, міжособистісної взаємодії та межа між життям і смертю позначені сміховими феноменами. Прагнення людини співвідносити своє життя із життям Всесвіту знаходить вираження у смислової оформленості буття індивіда і суспільства, у намаганні схопити ритм самої дійсності та відтворити його у власному бутті. У текстах О. Мальцевої наочно представлено, як сміх сприяє соціалізації особистості на кожному етапі людського життя (від стану новонародженості до старості), слугує інструментом соціальної перцепції, як він проникає в структуру ритуалів, обрядів, звичаїв. Вікові модуси сміху фіксують особливості психофізіологічного становлення людини впродовж життя. Соціокультурні умови соціалізації сміху на рівні індивідуального буття відбивають не тільки специфіку кожної конкретно-історичної епохи, національно-етнічної, релігійної традиції, але й універсальні уявлення про людське буття як шлях, позначений переходами в різні статуси і стани. Сміх, залучений у структуру ініціацій, ритуалів, обрядових дій, сприяє засвоєнню нових соціальних ролей і пом'якшує усвідомлення свого просування життєвим шляхом як «буття до смерті» (М. Гейдеггер).

Наступний тематичний регіон - «сміх як корелят соціальних спільнот». Тут суспільство досліджується як певний континуум, що задається осями «буття-свідомість», «буття-несвідоме», як об'єктивно-суб'єктивна цілісність. О. В. Мальцева простежує зв'язок соціалізації сміху на рівні індивіда та соціальних груп, спільнот, що опосередковують його приналежність до суспільства як такого. Сміх дозволяє людині засвоювати ідеї, оцінки, цінності, що вже присутні в колективному досвіді, які вона інтеріоризує у внутрішній світ у процесі соціалізації. Сміх як особливий спосіб світовідношення сприяє самоідентифікації індивіда, визнанню ним цінностей певної соціальної спільноти (етнонаціональної, поколінної, професійної, корпоративної тощо) як «своїх». Розглядаючи сміх як феномен «межі», дослідниця витлумачує сміхові джерела української національної

ідентичності як результат «метаграницного буття» нашого народу, який протягом століть виборював право на своє національне самоствердження. Вона звертається до козацького міфу України, який красномовно, на її думку, ілюструє несвідоме звернення до трикстерських стратегій саморегулювання в межових станах, обнажає архетипові риси «веселого воїна», що закарбувалися в національно-культурній та соціальній ідентичності українського народу. Сміх постає тут як стрижнева колективна емоція українського народу, прояви якої загострюються за часів кризи національної ідентичності. Це дослідниця доводить на прикладі вітчизняної літератури як своєрідного «соціального дзеркала», у якому літератори несвідомо відбивають панівні народні настрої, звертаються до його імпліцитної пам'яті та використовують задля цього відповідні інструменти – гумор, сатиру, іронію, сарказм тощо.

В умовах, коли індивідуальна ідентичність стає все більш фрагментарною, перспективним, на думку, О. В. Мальцевої, є також вивчення особливостей сміхової поведінки/антиповедінки професійних спільнот та корпоративного гумору як складників професійної культури та субкультури, що сприяють виокремленню їх носіїв у достатньо автономну одиницю суспільства з усталеними цінностями, ідеалами, поведінковими нормами. Перспективним в даному відношенні є виявлення механізму перетворення сміху як індивідуального почуття, емоційного стану на емоцію колективну, яка знаходить місце в структурі соціальних настроїв, соціального несвідомого тощо.

Значна увага у дослідженнях О. Мальцевої приділяється філогенетичному аспекту функціонування сміху. Вона звертається до динаміки сміхових флуктуацій у стабільних та перехідних станах розвитку суспільства і культури, розглядає функціональні модули сміху. Вона формулює на підставі основних положень соціальної синергетики та функціоналізму Р. Мертона механізм функціонування сміху як атрактора соціокультурних зрушень. Враховуючи амбівалентну природу сміху, філософ виявляє дихотомічний характер його функціонування («ствердження/сакралізація» – «руйнування/профанація»), що повсякчас представлений як домінуючим (проявленим), так і латентним впливом. Тобто виникає певна імплікація в залежності від перехідного або стабільного стану суспільства: якщо за часів соціальної бифуркації сміх у домінуючій функції розвінчує, руйнує старі системи цінностей, порядки, забезпечуючи трансформацію суспільства, то у латентній – виступає як стримуюче начало, що не дозволяє остаточно зруйнувати нелінійну систему «природа-індивід-суспільство-культура»; і навпаки, за часів соціальної усталеності сміх в домінуючій функції сакралізує, інституалізує панівні цінності, підтримує

владні інтереси, а в латентній зберігає систему в стані рухливості, виявляючи її суперечності та забезпечуючи можливість подальшого перехідного періоду. Тож сміх у соціокультурному просторі стає «місцем зустрічі» порядку і хаосу, їхнього взаємопроникнення. Відповідно, він може виступати «перемикачем» в режимі соціальної ритміки, забезпечуючи рівновагу в цій нелінійній системі.

В монографії та дисертації розгортається «віяло» різноманітних історичних модусів сміху: синкретичного (дикунського), ритуального (притаманного архаїчним і традиційним культурам), карнавального, тоталітарного, симулякризованого сміху, філософської іронії тощо. Відстежуючи характер функціонування сміху в залежності від періоду соціокультурного розвитку, дослідниця виявляє риси мінливості й наступності в еволюціонуванні сміху. Вона розглядає соціальні архетипи сміхової стихії на прикладі постмодерну та визначає суб'єктів соціальної взаємодії, що свідомо, а частіше несвідомо, надягають на себе трикстерські маски та стають провідниками нових ідей і цінностей в соціокультурному просторі.

Один з розділів дисертації О. Мальцевої має назву «Лики постмодерної карнавалізації». Авторка зауважує на високих адаптаційних можливостях сміху, його «гнучкості» як інструменту впливу на суспільство і культуру, що якнайкраще проявляється в умовах соціальної бифуркації. Головна теза цього тематичного регіону: сміх за перехідних часів не просто руйнує, розвінчує, хаотизує, а створює креативні контексти для нової комбінаторики смислів, стратегічного самовизначення людини, соціальної групи, суспільства. Доведенню цієї тези присвячені такі розвідки: перетворення за часів постмодерну традиційного свята на тотальну, штучну й виснажливу «святковість»; карнавалізацію засобів масової інформації на прикладі інформаційних повідомлень, комерційної реклами, карнавалізації тілесності; карнавалізацію інтелектуальної сфери і наукової діяльності; карнавалізацію спорту і моди; дозвілєві практики – карнавальний туризм, клубінг (культуру відпочинку в нічному клубі); зміни в тематиці та смислових акцентуаціях гумору і сатири; постмодерну карнавалізацію есхатології як передчуття апокаліптичного карнавалу. В результаті дослідниця створює широку панораму наслідків постмодерної карнавалізації та констатує у висновках, що сміх відповідно до закономірностей його функціонування в перехідних станах розвитку в умовах постмодерної карнавалізації порушив звичний режим існування цих сфер суспільства і культури, змінив їх соціальне призначення, але дав поштовх для виникнення нових настанов, породив нові смисли, які можуть стати основою ціннісної парадигми майбутнього.

В останньому розділі монографії (і також дисертаційного тексту, який є

більш розгорнутим і аналітичним) «Обрії трансформації концепту сміху в соціокультурному просторі постсучасності» розглядається місце сміху в процесах глобалізації та суміжних із ними проблемах. У якості прикладу суперечностей, що виникають по лініях цивілізаційних розломів Захід-Схід, О. Мальцева звертається до нещодавніх скандалів зі сміховими підтекстами, які маркували найгострішу з них: між постмодерним секуляризованим Заходом і мусульманським світом. Вивчаючи витоки цих інцидентів, вона виявляє історико-культурні та релігійні джерела конфлікту, аналізує ставлення до сміху в межах кожної із цивілізацій, називає ці сміхові протистояння «глобальною трикстеріадою в дії», де постмодерний Захід реалізує ігровий патерн інноваційних змін, а Схід виступає як консервативне, стримувальне начало, що спрямоване на забезпечення самозбереження людства, недопущення руйнування глибинного підґрунтя загальнолюдських цінностей.

О. В. Мальцева помічає, що постмодерна карнавалізація від самого початку мала сенс як тимчасова хаотизація задля пошуку нових буттєвих форм еволюції суспільства і культури, але її іронічна настанова перетворилася на загороду для їх розвитку. Неможливість в умовах карнавалізації реалізувати навіть ті інноваційні смисли, що вона сама їх породила, викликає питання про пошуки альтернативи. Розглядаючи ідеї метамодерну, висловлені Т. Вермюленом і Р. Ван ден Аккером, авторка відзначає, що ця «структура почуттів» є синтезом світоглядних настанов, де модерн виступає тезою, а постмодерн – антитезою. Сміх та іронія в метамодерні, на відміну від постмодерну, спрямовуються не на скепсис і пасивний конформізм, а на дію й оптимістичну експериментальність. Утім, у цілому схвально ставлячись до прагнення творити щось нове, шукати альтернативні траєкторії соціокультурного розвитку, розширювати обрії допустимості «іншого» та «інакшого», співіснування різних ідей, поглядів дослідниця стурбована відсутністю кінцевої мети, чіткого цілепокладання в ідеї осциляції як центральній ідеї метамодернізму. Через це вона пропонує запровадити в соціальну практику власну модель – матрицю містерії. Містеріальна структура, як зазначає О. В. Мальцева, передбачає включення карнавального сміху й подальше перетворення його на сміх катарсичний, одухотворений, опосередкований трансцендентними смислами, що мотивує до нового етапу соціокультурного творення. Важливо, що ця модель пропонується не як відсторонена від дійсності теоретична конструкція, а як проект, що має втілюватися в життя в рамках конкретних соціальних досвідів, серед яких мистецькі, освітні, оздоровчі, соціальні практики.

Так, у загальному вигляді, виглядають проблемний профіль та основні

проблемно-тематичні регіони соціально-філософської рецепції сміху, яку представила сучасний український філософ Ольга Мальцева. Впевнені, що розроблена нею модель розмаїття модусів та метаморфоз сміху в динаміці соціокультурного простору, є вкрай своєчасною та корисною для наукових розвідок у безмежній царині «логосу і праксису сміху», у соціально-філософській та міждисциплінарній концептуалізації сміхової культури України і людства взагалі. Проте після цієї загальної констатації запрошуюю зануритися у тексти Ольги Мальцевої для плідного діалогу, дискусій, критики і, навіть, для кардинальної незгоди з конкретним положеннями. Адже природа сміху така, що наполегливо вимагає саме такої розмови.

Список використаної літератури

- Екельчик, С. (2006) *Человеческое тело и национальная мифология. Некоторые мотивы украинского национального Возрождения XIX века*, в: *Ad Imperio*, № 3, сс. 23-54.
- Малахов, В. А. (2003) *Феномен прикол*, в: *Докса. Збірник наукових праць з філософії та філології*. Вип. 3: Гносеологічні та антропологічні виміри сміху, Одеса: ОНУ імені І. І. Мечникова, сс. 179-185.
- Мальцева, О. В. (2018а) *Метаморфози сміху в динаміці соціокультурного простору: монографія*, Маріуполь: ДВНЗ «ПДТУ», 320 с.
- Мальцева, О. В. (2018b) *Модуси сміху в соціокультурній динаміці*. Дис. ... на здобуття наук. ступеня доктора філософських наук за спец.: 09.00.03 – соціальна філософія та філософія історія, Дніпро: Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара, 546 с.
- Табачковський, В. Г. (2003) *Сміх як антропорятівний чинник та як особлива форма критичної рефлексії*, в: *Докса. Збірник наукових праць з філософії та філології*. Вип. 3: Гносеологічні та антропологічні виміри сміху, Одеса: ОНУ імені І. І. Мечникова, сс. 139-148.
- Critchley, S. (2002) *On Humour. Thinking in Action*, London-New York: Poutledge, 132 p.
- Nikulin, D. (2014) *Comedy, Seriously. A Philosophical Study*, Palgrave Macmillan US, 192 p.

Инна Голубович

МОДУСЫ СМЕХА В СОЦИОКУЛЬТУРНОЙ ДИНАМИКЕ:

СОЦИАЛЬНО-ФИЛОСОФСКАЯ РЕЦЕПЦИЯ ОЛЬГИ МАЛЬЦЕВОЙ

Публикация посвящена анализу социально-философской концепции смеха, которую представила современная украинская исследовательница Ольга

Мальцева. Наша задача – исследовать на примере текстов монографии «Метаморфозы смеха в динамике социокультурного пространства» и соответствующей докторской диссертации как формируется «дискурс смеха», полидисциплинарная исследовательская область, в которой осуществляется плодотворная научная коммуникация, поиск теоретико-методологических оснований, понятийно-терминологического каркаса, особого языка «Веселой науки». Один из вопросов, который остается дискуссионным, удастся ли создать «универсальную научную теорию смеха».

Ключевые слова: социально-философская теория смеха, дискурс смеха, модусы смеха, смеховые экстремумы, функции смеха, социокультурная динамика.

Inna Golubovych

MODES OF LAUGHTER IN SOCIO-CULTURAL DYNAMICS: SOCIO-PHILOSOPHICAL RECEPTION OF OLGA MALTSEVA

The publication is devoted to the analysis of the socio-philosophical concept of laughter, which was presented by a modern Ukrainian scholar Olga Maltseva. Our task is to examine, using the texts of the monograph “Metamorphoses of Laughter in the Dynamics of Sociocultural Space” and the corresponding doctoral dissertation, how it is establishing the “discourse of laughter”, a multidisciplinary research field with fruitful scientific communication, the search for theoretical and methodological foundations, a conceptual and terminological framework, and a special the language of «Gay Science». One of the questions that remains debatable is whether it will be possible to create a “universal scientific theory of laughter”. In the conceptualization of laughter and the development of a methodology for studying it as a sociocultural phenomenon, a special role belongs to social philosophy. On this basis, we highlight the main thematic regions of social and philosophical study of laughter: One of these thematic regions is laughter and national identity. Laughter is considered as a phenomenon of “frontier”. The sources of Ukrainian national identity are studied as a result of the “meta- frontier” existence of our people. The Cossack myth of Ukraine illustrates an unconscious appeal to trickster strategies of self-regulation in borderline situations, revealing the archetypal features of a “cheerful warrior”. Olga Maltseva considers types of post-modern carnivalization. Traditional holidays today are turning into total, artificial “festivity”. There is a carnivalization of the media, intellectual sphere and scientific activity, carnivalization of sports and fashion industry, leisure and recreation practices

(carnival tourism), carnivalization of eschatology as a anticipation of an apocalyptic carnival. The result of the study became a wide panorama of the consequences of postmodern carnivalization. Laughter in transitional states of social development violated the usual mode of existence of stable spheres of community and culture, changed their societal destination, At the same time, laughter provides an impetus for the emergence of new attitudes, the generation of new meanings that can become the basis of the value paradigm of the future.

Keywords: socio-philosophical theory of laughter; laughter discourse, laughter modes, laughter extremum, laughter functions, sociocultural dynamics.

References

- Ekelchik, S. (2006) *Chelovecheskoe telo i natsionalnaya mifologiya. Nekotoryie motivyi ukrainskogo natsionalnogo Vozrozhdeniya XIX veka* [The human body and national mythology. Some motives of the Ukrainian national Renaissance of the XIX century], in: *Ad Imperio*. № 3. pp. 23-54.
- Malahov, V. A. (2003) *Fenomen prikol* [Phenomenon prikol], in: *Doksa. Zbirnyk naukovykh prats z filosofii ta filolohii*, vyp. 3: Hnoseolohichni ta antropolohichni vymiry smikhu, Odesa: ONU imeni I. I. Mechnykova, pp. 179-185.
- Maltseva, O. V. (2018a) *Metamorfozy smikhu v dynamitsi sotsiokulturnoho prostoru: monografii* [The metamorphoses of laughter in the dynamics of socio-cultural space: a monograph], Mariupol: DVNZ «PDTU», 320 p.
- Maltseva, O. V. (2018b) *Modusy smikhu v sotsiokulturnii dynamitsi* [Modules of laughter in socio-cultural dynamics]. *Dysertatsiia na здобuttia naukovoho stupenia doktora filosofskykh nauk za spetsialnistiu 09.00.03 – «Sotsialna filofosfiia ta filofosfiia istorii»*, Dnipro: Dniprovskiy natsionalnyi universytet imeni Olesia Honchara, 546 s.
- Tabachkovskiy, V. H. (2003) *Smikh yak antroporativnyi chynnyk ta yak osoblyva forma krytychnoi refleksii* [Laughter as an Anthroporative Factor and as a Special Form of Critical Reflection], in: *Doksa. Zbirnyk naukovykh prats z filosofii ta filolohii*, vyp. 3: Hnoseolohichni ta antropolohichni vymiry smikhu, Odesa: ONU imeni I. I. Mechnykova, pp. 139-148.
- Critchley, S. (2002) *On Humour. Thinking in Action*, London-New York: Poutledge, 132 p.
- Nikulin, D. (2014) *Comedy, Seriously. A Philosophical Study*, Palgrave Macmillan US, 192 p.

Стаття надійшла до редакції 02.02.2019.

Стаття прийнята 24.03.2019